

**Aanvullende archeologische  
inventarisaties en onderzoek in 1999:  
Groningen, Dronrijp, Ferwert, Sneek,  
Drouwen, Dwingeloo, Groloo, Norg,  
Ruinen, Valthe, Zuidlaren, Goor en  
Vragender**

**M.J.M. de Wit**

**ARC-Publicaties 35**

**Groningen  
1999  
ISSN 1574-6879**





DE NOORT

ZEE

GALLIÆ

PARS



Paris

Reims

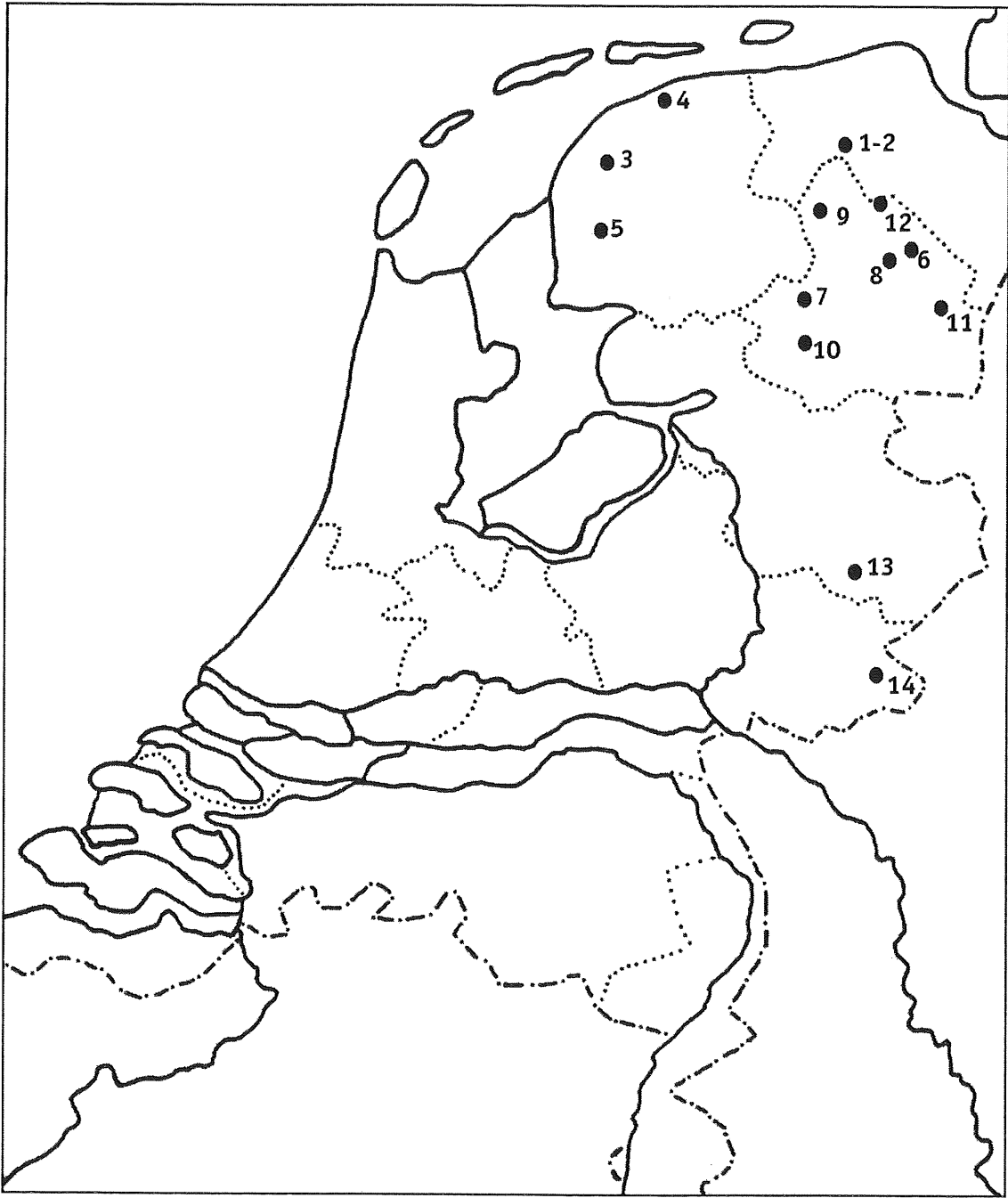
© Metz

## INHOUD

GRONINGEN	7
1 Piccardthof	7
2 Van Starckenborgkanaal/De Hunze	8
FRIESLAND	10
3 Schatzenburg	10
4 Ferwert	11
5 Sneek, Oude Koemarkt/Groote Kerkstraat	11
DRENTHE	14
6 Tiekamp II en III	14
7 Dwingelderveld	15
8 Grolloo	17
9 Huis ter Heide/Norger Petgaten/Kolonievaart	18
10 Ruinen, Hunnenkloosterberg	19
11 Valtherbrug	21
12 Zuidlaren, Sprookjeshof	23
OVERIJSSSEL	24
13 Goor, landgoed Heeckeren	24
GELDERLAND	26
14 Vragender es	26

### *Afkortingen*

AAI	Aanvullende Archeologische Inventarisatie
AAO	Aanvullend Archeologisch Onderzoek
GIA	Groninger Instituut voor Archeologie



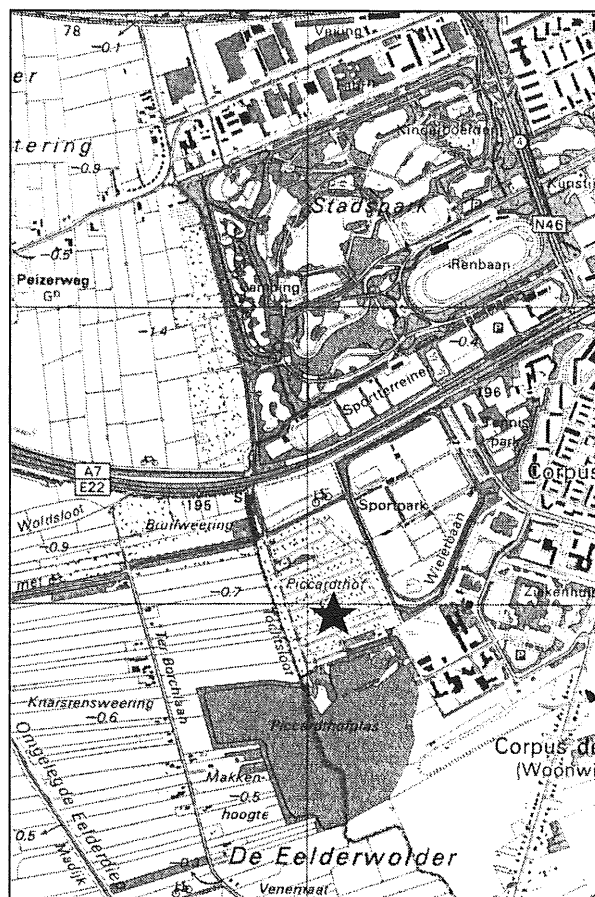
*Aanvullende Archeologische Inventarisaties en Onderzoeken in 1999*

## GRONINGEN

### 1 Piccardthof

<b>Lokatie</b>	Groningen, gem. Groningen
<b>Toponiem</b>	Piccardthof
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	7D, 234.500/578.250
<b>Soort onderzoek</b>	specialistenonderzoek
<b>Doel onderzoek</b>	beoordeling wagenonderdelen Piccardthof ten behoeve van datering, controle en determinaties
<b>Opdrachtgever</b>	drs. G.L.G.A. Kortekaas, gemeentelijk archeoloog van Groningen
<b>Onderzoeker</b>	mevr. dr. I.L.M. Stuijts
<b>Datum</b>	3 mei 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	Stichting Monument & Materiaal

In een put in het veengebied nabij de Piccardthofplas werden tijdens werkzaamheden ten behoeve van de bouw van woningen onderdelen van een wagen gevonden door medewerkers van Stichting Monument en Materiaal. Het hout was in slechte conditie door de ligging in het veen in aerobe omstandigheden. Het grotendeels zachte hout was doorworteld en vol (recente) insectenvraatgangen. Anderzijds waren sommige eiken onderdelen nog zeer hard; meestal was alleen de buitenzijde zacht. De wortelgroei was evenwel tot de kern van het materiaal doorgedrongen. De wagen was niet compleet. Enkele houtfragmenten hadden waarschijnlijk geen deel uitgemaakt van de constructie, maar waren als los rondhout in de put of kuil bij de wagen terechtgekomen. De wagenonderdelen bestonden uit delen van de bovenbouw en delen van één of meerdere wielen en spaken. De bovenbouw bestond uit eiken planken, die deels waren gerepareerd met beuk. Deuvels in de reparatie waren deels van eik, maar ook van een zeven jaar oude vliertak. Het kleurverschil tussen eik en beuk in de reparatie was duidelijk zichtbaar. Een deel van de eiken bovenbouw was zeker hergebruikt materiaal; de vorm (één zijde smaller dan andere zijde, aanwezigheid groef) wees op planken die in wanden van huizen worden gebruikt. De onderbouw bestond vrijwel geheel uit eik. Het was niet duidelijk waar enkele losse fragmenten berk toe behoren. Dit was bewerkt hout, maar berk is te zacht om deel van de onderbouw te hebben gevormd. Het was niet duidelijk, of de onderdelen van één dan wel twee wagens afkomstig zijn. Een aanwijzing voor de aanwezigheid van twee wagens vormde de verschillende breedte van de assen. Anderzijds wees de reparatie op hergebruik van materiaal. Opmerkelijk was het feit dat de spaken schuin gesteld waren. Dit was zichtbaar in de naaf, waar de gaten voor de spaken



De ligging van het onderzoeksgebied

goed zichtbaar waren (voor vergelijkbare illustraties, zie Hayen 1991). Dit is een late ontwikkeling, door Casparie geschat na de 14e eeuw.

Uiteindelijk is de keuze voor dateringen op de volgende stukken hout gevallen.

Ten behoeve van dendrochronologie:

42/87	Quercus	Knoestig rondhout, zijtakken verwijderd, vierkant bekept. Aanvankelijk snel gegroeid, later trager, 25-30 jaar. Spinhout aanwezig.
42/2	Quercus	Bewerkt fragment van as, ongeveer 55 jaar oud, medium groei maar variable. Uit dikste stuk een plak van 5 cm zagen.
42/10	Quercus	Spaak met pengat verbinding. Geen spinhout. Ongeveer 29 jaar oud. Snelle, regelmatige groei.

Ten behoeve van  $14^C$ -datering:

42/54	Sambucus	Deuvel uit reparatie. Tak van zeven jaar oud.
-------	----------	---

Literatuur:

Hayen, H. 1991. Handwerkliche Techniken und Probleme im frühen Wagenbau. *Archäologische Mitteilungen aus Nordwestdeutschland* 14, Oldenburg, pp. 7-24

## 2 Van Starckenborgkanaal/De Hunze

<b>Lokatie</b>	Groningen, gem. Groningen
<b>Toponiem</b>	Van Starckenborgkanaal/ De Hunze
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	7D, 234.125/584.450
<b>Soort onderzoek</b>	AAO
<b>Doel onderzoek</b>	onderzoek naar de Hunzeloop en middeleeuwse dijk
<b>Opdrachtgever</b>	drs. G.L.G.A. Kortekaas, gemeentelijk archeoloog van Groningen
<b>Onderzoeker</b>	mevr. drs. A. Ufkes
<b>Datum</b>	20 - 21 september 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA, Stichting Monument en Materiaal

De AAO vond plaats tussen de wijk De Hunze en het sportpark aan het Van Starckenborghkanaal. De reden voor dit onderzoek was een geplande verbreding van de oude Hunzeloop ten behoeve van een waterbuffer voor een nieuw te bouwen woonwijk op het terrein van het sportpark. In het rapport van de Provinciale Planologische Dienst (Meijering en Spakman, 1985) wordt deze plaats beschreven in bijlage 2 als: 'blad 7D, nr. 5: Hunzedijk wegtracé met classificatie (CH) + CL'. In de legenda wordt de betekenis aanduiding van deze codes als volgt omschreven: 'CH = cultuurhistorische betekenis, welke bepaald wordt door vanuit het verleden bepaalde eigenschappen als tracé, profiel en de aanwezigheid van met de dijk samenhangende objecten, zoals o.a. schotbalk- en deurcoupures. CL = cultuurlandschappelijke betekenis, welke bepaald wordt door de onderlinge (waarneembare) samenhang van een dijk met de geomorfologische en/of historisch-geografische aspecten in het landschap als grens tussen twee landschapstypen'. Deze vermelding vormde voldoende reden om een onderzoek naar deze dijk te verrichten.

Er werd een aantal korte proefsleuven getrokken, waarvan voornamelijk de profielen werden bekeken. De aanwezigheid van een dijk langs de oude Hunze kon niet onomstotelijk worden vastgesteld. Alleen in de tweede profielsleuf leek een aanzet van een afgetopt dijklichaam aanwezig te zijn. De veronderstelling dat het huidige fietspad helemaal over het voormalige dijktracé loopt bleek niet te kloppen. De loop van de oude Hunze werd in de proefsleuven niet vastgesteld. Zeer waarschijnlijk is de enorme ingraving in sleufnr. 5 een eerdere gegraven waterloop geweest en het is goed denkbaar dat de huidige waterloop eveneens een recent gegraven sloot is, waarbij dit verloop aan het fietspad is gekoppeld in plaats van andersom.

Dat het fietspad echter historische waarde bezit blijkt uit een kaart uit 1731 (Schroor 1996). De kromming van de Hunze is identiek aan de huidige situatie. Het is mogelijk dat het fietspad een verharde versie is van een oud pad dat in oorsprong een meander van de Hunze gevolgd kan hebben. Dit pad heeft zich op een zeker moment geconsolideerd en is in ieder geval vanaf 1731 niet meer gewijzigd. In archeologisch opzicht is het geen bezwaar als de huidige waterloop onder een flauw talud verbreed wordt. Vooral ook omdat gebleken is dat de bouwvoor dikker is dan normaal. Kennelijk is regelmatig opgebaggerd slib uit dit, of ander water, opgebracht.

Vanaf de waterloop tot aan het fietspad kan 30 tot 40 cm van de bovengrond weggehaald worden zonder dat het bodemarchief wordt aangetast. Het verdient aanbeveling om het tracé van het fietspad zelf op grond van de cultuurhistorische en landschappelijke waarde te handhaven.

Het archeologisch onderzoek strekte zich uit over een zeer beperkt terrein. Mede hierdoor is er geen oorspronkelijke loop van de Hunze vastgesteld. Het zou echter de moeite waard zijn om door middel van boringen of sonderingen de loop van de Hunze, of eventuele meanders ervan te proberen op te sporen in het terrein van de sportvelden, alvorens hier gebouwd gaat worden. De reden hiervoor is dat in het verleden rivieren en waterlopen een zeer belangrijke rol speelden bij handel en transport. Het is daarom heel goed mogelijk dat er sporen van menselijke activiteit langs deze waterwegen zijn nagelaten.

#### Literatuur:

Meijering, J.J. en A. Spakman 1985. *Archeologische en cultuurhistorische terreinen in de provincie Groningen: en hun mogelijkheden voor bestemming, inrichting, aankoop en beheer*. P.P.D.-Groningen.

Schroor, M. 1996. *De atlas der Provincielanden van Groningen, (1722 – 1736)*. Groningen: REGIO-Projekt.



De ligging van het onderzoeksgebied

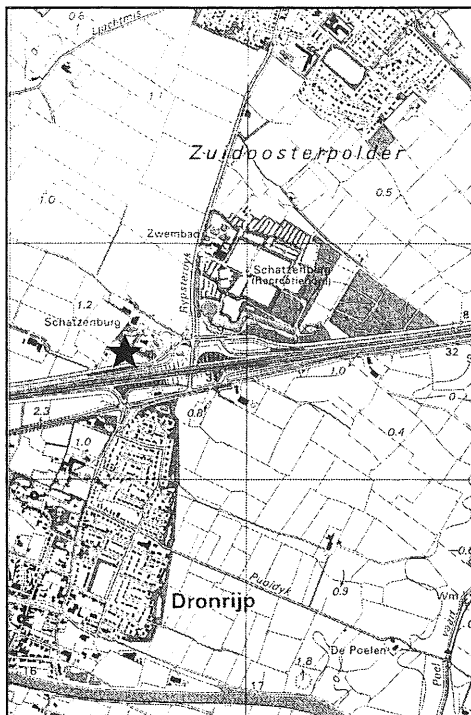


## FRIESLAND

### 3 Schatzenburg

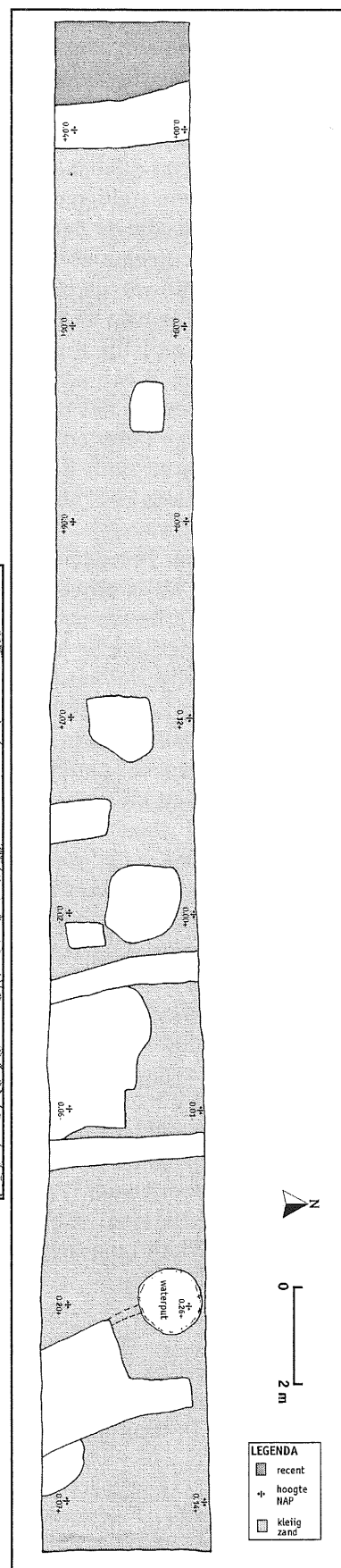
<b>Lokatie</b>	Dronrijp, gem. Menaldumadeel
<b>Toponiem</b>	Schatzenburg
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	5H, 172.300/579.450
<b>Soort onderzoek</b>	AAO
<b>Doel onderzoek</b>	aanwezigheid archeologische sporen/vondsten bepalen en adviseren inzake eventueel vervolgonderzoek
<b>Opdrachtgever</b>	Noordpeil Landschapsarchitecten
<b>Onderzoeker</b>	drs. A. ter Wal
<b>Datum</b>	8 maart 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Het landgoed Schatzenburg, ten noorden van Dronrijp, wordt aan de zuidzijde uitgebreid. Voorafgaand aan de aanvang van deze werkzaamheden werd een AAO uitgevoerd, bestaande uit het graven van een proefsleuf op het uit te breiden terrein. Het archeologisch onderzoek leverde onvoldoende vondsten op om een nader onderzoek noodzakelijk te maken. De voornaamste vondst bestond uit een waterput met materiaal uit de periode rond 1500 A.D. De waterput had een buitenmantel van plaggen en een binnenmantel van gele baksteen. De bakstenen maten 30 x 15 x 9 cm; de onderkant van de waterput zat op 1.90 m beneden het vlak. In de waterput werden fragmenten van een houten napje, een steengoed spinsteentje, een wandscherf (roodbakend, spaarzaam loodglazuur), een worstoor (roodbakend, spatjes loodglazuur), een randscherf (omgeslagen rand, binnenzijde loodglazuur) en een deel van een benen naald, priem of weefhoutje (fibula van een varken, bijgesneden en met vrij veel gebruikssporen) gevonden.



De ligging van het onderzoeksgebied

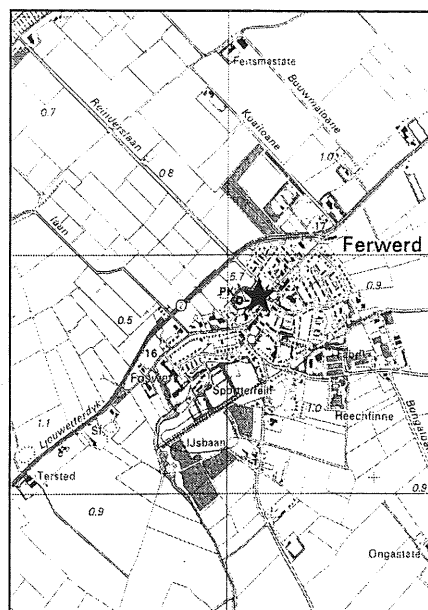
Het opgegraven vlak bij de Schatzenburg te Dronrijp



#### 4 Ferwert

<b>Lokatie</b>	Ferwert, gem. Ferwerderadeel
<b>Toponiem</b>	voormalige verffabriek Koopmans, Reinderslaan
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	6A, 184.150/594.825
<b>Soort onderzoek</b>	AAO
<b>Doel onderzoek</b>	vaststellen van de terpopbouw
<b>Opdrachtgever</b>	Gemeente Ferwerderadeel
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. M.J.L.Th. Niekus
<b>Datum</b>	25-26 oktober 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de plaatselijke opbouw van de lagen behorende tot de terp en om eventuele grondsporen als afvalkuilen en waterputten te vinden, werd met de graafmachine een sleuf getrokken met een maximale lengte van 14 m en een breedte van 4 m. Deze werd vervolgens laagsgewijs verdiept. De sleuf lag min of meer evenwijdig aan het looppad vanaf de Reinderslaan in de richting van de kerk. De resultaten waren enigszins teleurstellend. Afgezien van enkele aardewerkscherven uit de Romeinse tijd en een recentere waterput werden verder geen archeologische vondsten van groot belang gedaan. Grondsporen behorende tot oudere bewoning werden niet aangetroffen. Ter plaatse werden geen ophogingslagen van de terp waargenomen. Mogelijk waren deze al verdwenen bij eerdere bouw- en afbraakwerkzaamheden. Enkele scherven van middeleeuws aardewerk als kogelpot en Pingsdorf-aardewerk gaven wel aan dat er in deze periode bewoning heeft plaatsgevonden.



*De ligging van het onderzoeksgebied*

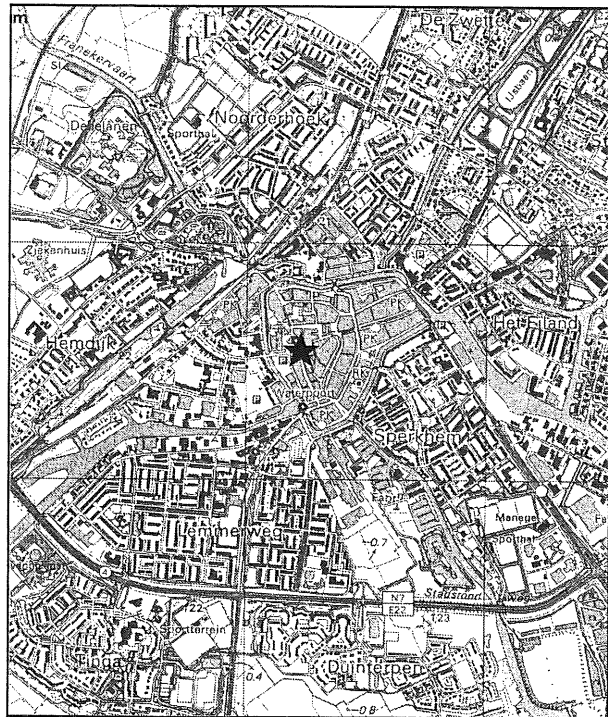
#### 5 Sneek, Oude Koemarkt/Groote Kerkstraat

<b>Lokatie</b>	Sneek, gem. Sneek
<b>Toponiem</b>	Oude Koemarkt/Groote Kerkstraat
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	10H, 173.250/560.525
<b>Soort onderzoek</b>	archeologische begeleiding rioleringswerkzaamheden
<b>Doel onderzoek</b>	bestudering bodemarchief en bodemopbouw
<b>Opdrachtgever</b>	Gemeente Sneek
<b>Onderzoeker</b>	mevr. drs. A . Ufkes
<b>Datum</b>	23 - 25 maart 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Tijdens het vernieuwen van de bestaande riolering door de Oude Koemarkt, een deel van de Groote Kerkstraat en het Oud Kerkhof werden archeologische waarnemingen in deze drie straten gedaan. Ten behoeve van het verbeteren van het wegcunet van de Oude Koemarkt was deze

straat vanaf huisnr. 9 tot huisnr. 5 tot een diepte van 80 à 90 cm beneden het maaiveld afgegraven. Aardewerkscherven toonden aan dat op deze diepte onder het maaiveld reeds 13e- en 14e-eeuwse lagen werden aangesneden.

Het bleek dat het cunet tot max. 55 cm onder maaiveld kon worden ontgraven zonder aantasting van het bodemarchief. Hierdoor werd vanaf huisnr. 5 in noordelijke richting een deel van het bodemarchief vastgelegd. In de Oude Koemarkt en het zuidelijk deel van de Groote Kerkstraat werd de westzijde van de machinaal gegraven rioolsleuf bestudeerd en getekend over een lengte van 38 m. De waarnemingen die werden gedaan aan de Oude Koemarkt kwamen overeen met de bevindingen van de opgraving die in 1998 op het terrein van de Rabobank aan het Martiniplein werd verricht. Een van de meest opvallende aspecten aan het archeologisch onderzoek destijds was de vondst van een enorme hoeveelheid leerafval en aanwijzingen voor leerverwerking in de nabije omgeving. Zowel ten westen van de pandnr. 17, 19 en 21 aan de Oude Koemarkt als ten oosten van pandnr. 3 aan het Martiniplein kwamen grote kuilen gevuld met leerafval tevoorschijn. Vanaf het begin

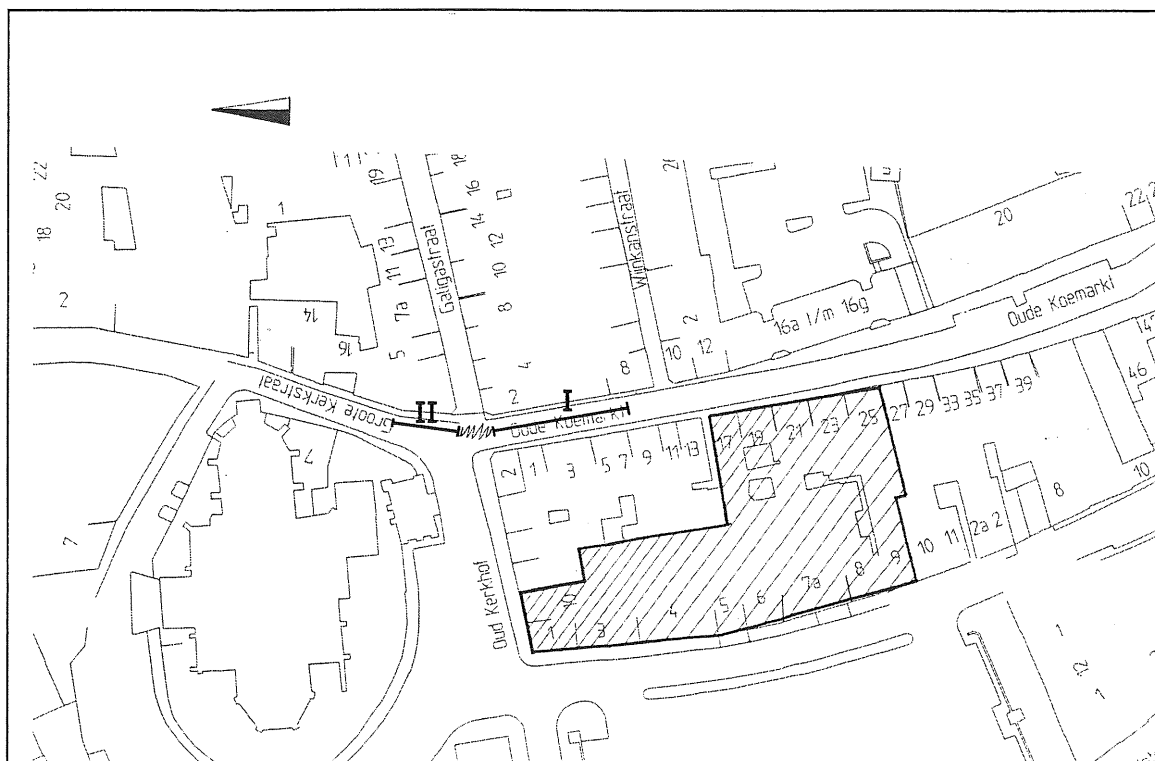


*De ligging van het onderzoeksgebied*

van waarnemen in de rioolsleuf, ter hoogte van huisnr. 9, tot aan de scheiding van huisnr. 3 en 1 aan de Oude Koemarkt werden lagen met run en leerafval waargenomen en bemonsterd. Noordelijk van deze scheiding hield de aanwezigheid van leer abrupt op. Doordat ARC pas in een erg laat stadium werd gewaarschuwd kon de zuidelijke begrenzing van het "leerlooierskwartier" niet worden vastgesteld. Ook kon hierdoor de ligging van een waterloop in de omgeving van de Oude Koemarkt niet worden nagegaan.

De werkzaamheden aan het Oud Kerkhof waren van een andere orde. In eerste instantie was het de bedoeling om een nieuwe rioolsleuf min of meer in het hart van de bestrating van het Oud Kerkhof te graven. Om diverse redenen werd besloten om de bestaande riolering te verwijderen en de nieuwe buis in de oude sleuf aan te leggen. Hierdoor bleef het bodemarchief onder het Oud Kerkhof gedeels gespaard en kon worden volstaan met het volgen van het uit te graven wegcunet en het bergen van menselijke skeletresten.

Ten noorden van het kruispunt van de straten Oude Koemarkt, Galigastraat, Groote Kerkstraat en Oud Kerkhof werd het westprofiel in de rioolsleuf vervolgd. De bodemopbouw in het zuidelijke deel kwam overeen met die in de Oude Koemarkt en bestond uit bewoningslagen en ophogingslagen uit de 13e eeuw. Bijzonder was de vondst van twee eikenhouten palen. Het is zeer aannemelijk dat dit constructiehout heeft toebehoord aan bebouwing op de hoek van de Galigastraat en de Groote Kerkstraat. Het noordelijke deel van de onderzochte sleuf bleek te zijn verstoord door de aanwezigheid van een waterleiding. De diepte van deze verstoring liep vrijwel parallel aan de onderkant van de rioolsleuf. In de sleuf aan de Groote Kerkstraat werden geen aanwijzingen gevonden voor het kerkhof rond de Martinikerk. De stadsplattegrond van Nicolaas Geelkerken uit 1616 laat zien dat aan de westkant van de Martinikerk zich wel een deel van het kerkhof bevindt, maar zich niet zover uitstrekt als aan de zuidzijde van de Martinikerk.



Overzichtskaart, I en II geven de plaats van de gedocumenteerde profielen aan

Tot slot werden aan het Oud Kerkhof waarnemingen gedaan tijdens het verwijderen van de bovengrond ten behoeve van het verbeteren van het wegcunet. De bovengrond bestond geheel uit geroerde grond waarin zich weliswaar archeologische resten bevonden, maar waarin deze resten zich niet meer in oorspronkelijke context bevonden. Ondanks het feit dat dit deel van de stad na de Middeleeuwen nooit meer bebouwd is geweest, en mogelijk daarvoor ook al niet, bleek het bovenste deel van het bodemarchief ter plekke behoorlijk te zijn aangetast, en wel door diverse kabels en leidingen. Aangezien de meeste kabels en leidingen niet dieper liggen dan ca. 1 m beneden het maaiveld zullen de oudere Middeleeuwse bewoninglagen nog steeds goed bewaard zijn. Uit opspit van eerder gegraven sleuven voor deze kabels en leidingen werden aan de noordkant van het Oud Kerkhof op een aantal plaatsen resten van menselijke skeletten aangetroffen. In één geval betrof het een herbegruving van vier losse, incomplete schedels. In andere gevallen ging het om losse resten, voornamelijk afkomstig van lange beenderen. Curieus was de bijzetting van een individu dat in noord-zuid richting was begraven, met het hoofd naar het noorden. Er was geen kist aanwezig. De oriëntatie wijst op een niet-christelijke begraving. Dit individu lag net diep genoeg om te kunnen blijven liggen zonder het risico door de komende werkzaamheden te worden verstoord. De aanwezigheid van het vergraven menselijk botmateriaal duidt aan dat de begraafplaats rond de Martinikerk zich over de hele breedte van de noordkant van het Oud Kerkhof bevindt.

## DRENTHE

### 6 Tiekamp II en III

<b>Lokatie</b>	Drouwen, gem. Borger-Odoorn
<b>Toponiem</b>	Tiekamp II en III
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	12G, 249.300/552.800 en 249.700/552.675
<b>Soort onderzoek</b>	AAO
<b>Doel onderzoek</b>	aanwezigheid archeologische sporen/vondsten bepalen en adviseren inzake eventueel vervolgonderzoek
<b>Opdrachtgever</b>	Gemeente Borger-Odoorn
<b>Onderzoeker</b>	mevr. drs. M.J.M. de Wit
<b>Datum</b>	29 maart - 13 april 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

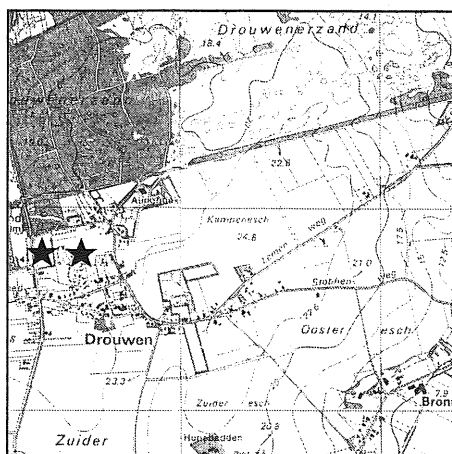
De woonwijk Tiekamp te Drouwen wordt uitgebreid. Op twee bestemmingsterreinen ten westen en oosten van de huidige Tiekamp, Tiekamp II en Tiekamp III, zullen nieuwe woningen worden gebouwd. Aangezien de directe omgeving van Drouwen en de Tiekamp archeologisch zeer interessant is, wat blijkt uit de vondsten van de prinses van Drouwen, het urnenveld, de vuistbijl van Drouwen, het Sögelgraf, het rijengrafveld en de IJzertijd nederzetting, werd besloten een AAO uit te voeren op de te bebouwen terreinen. Op beide terreinen werden om de 21 m proefsleuven aangelegd die 4 m breed waren; op zowel Tiekamp II als III respectievelijk drie sleuven. Op Tiekamp II is vlak na de Tweede Wereldoorlog een heuvel, die in de noordoosthoek van het terrein lag, afgegraven. De grond is destijds met kiepkarren over de rest van het terrein verspreid om het te egaliseren. Vanwege het dikke pakket opgebrachte grond moesten de sleuven vrij diep worden aangelegd, gemiddeld zo'n één à anderhalve meter beneden het maaiveld.

Afgezien van een houtskoolplek, vermoedelijk van vrij recente datum, zijn er geen sporen aangetroffen. In het pakket opgebrachte grond van de middelste sleuf werd een concentratie scherven gevonden. Deze scherven worden gedateerd in de Late Bronstijd/Vroege IJzertijd en hebben waarschijnlijk toebehoord aan een urn. Het urnenveld dat aan de andere kant van de Gasselterstraat lag, moet derhalve hebben doorgelopen op het terrein van Tiekamp II maar is hier verstoord.

Aan de zuidkant van Tiekamp III heeft vroeger een melkfabriek gestaan. De afvalkuilen van deze fabriek, zogenaamde "melkgaten", bevinden zich nog steeds op het terrein. Afgezien van wat recente verstoringen (onder andere één van de melkgaten) werden in de sleuven geen sporen aangetroffen.

Ondanks de hoge verwachtingen voor beide terreinen (maar vooral voor Tiekamp II dat dus direct aan het urnenveld grenst) waren de resultaten zeer teleurstellend.

De proefsleuven gaven er weinig blijk van dat op Tiekamp II en III in vroeger tijden menselijke activiteiten hebben plaatsgevonden. Mocht het urnenveld hebben doorgelopen, wat blijkens de vondst van de scherven het geval is, dan is er weinig meer van over.



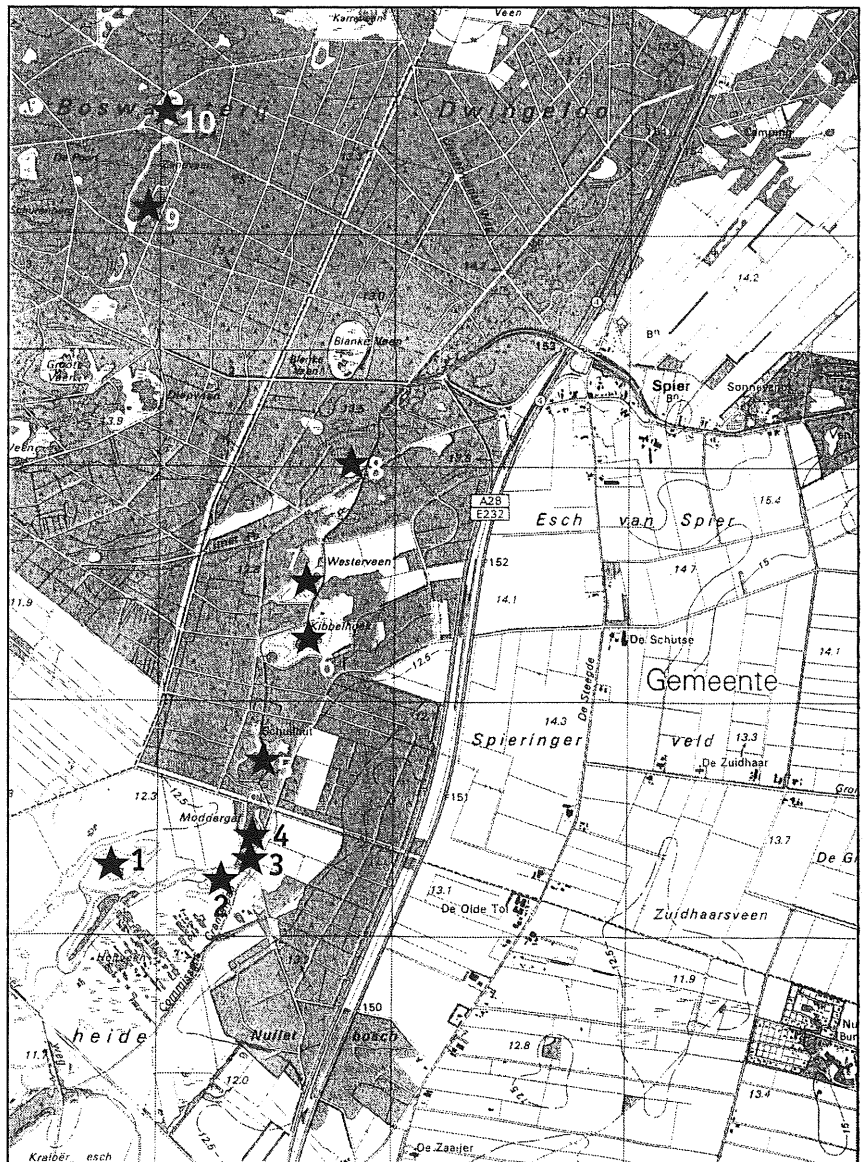
*De ligging van de onderzoeksgebieden*

## 7 Dwingelderveld

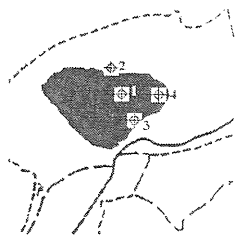
<b>Lokatie</b>	Dwingeloo, gem. Dwingeloo
<b>Toponiem</b>	Dwingelderveld
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	17C, 220.500/535.500
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	archeologische verwachtingswaarde bepalen; conditie bodemprofiel en archeologische resten/vindplaatsen vaststellen
<b>Opdrachtgever</b>	Staatsbosbeheer
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. M.J.L.Th. Niekus, drs. A. ter Wal
<b>Datum</b>	28 - 29 september en 6 - 8 oktober 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Voorafgaand aan het afplaggen van tien terreinen op het Dwingelderveld door Staatsbosbeheer, werd allereerst een visuele inspectie gehouden. Tijdens het uitvoeren van de visuele inspectie van de verschillende terreinen bleek de archeologische zichtbaarheid ten gevolge van de begroeiing in de meeste gevallen nihil te zijn. Om zoveel mogelijk archeologische informatie te krijgen werden aanwezige zandpaden en molshopen geïnspecteerd op archeologische vondsten, in de meeste gevallen wederom met negatief resultaat. Dit wil overigens niet zeggen dat op de terreinen geen archeologische voorwerpen en/of sporen aanwezig zijn. Om hierover meer duidelijkheid te krijgen en een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachtingswaarde van de terreinen, werd de visuele inspectie gevolgd door een booronderzoek.

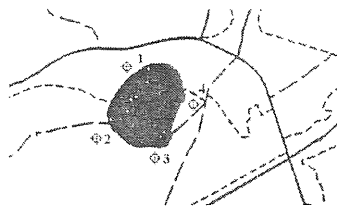
De boringen werden uitgevoerd met een edelmanboor, indien wenselijk aangevuld met een zandguts tot een diepte van 50 cm beneden het maaiveld.



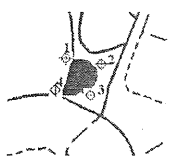
De ligging van de onderzoeksgebieden



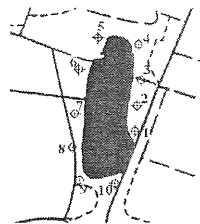
terrein 1



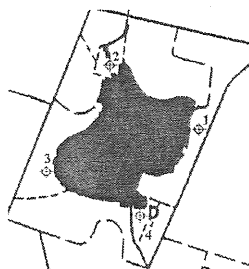
terrein 2



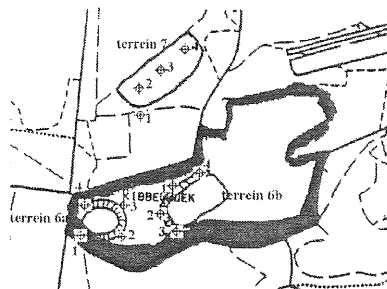
terrein 3



terrein 4



terrein 5



terrein 6a, 6b en 7



terrein 8



terrein 9



terrein 10

*De onderzoeksgebieden met boorpunten*

De terreinen 6b en 9 brachten archeologische resten aan het licht; deze terreinen komen in aanmerking voor nader onderzoek in de vorm van begeleiding van het afplaggen dan wel inspectie nadien.

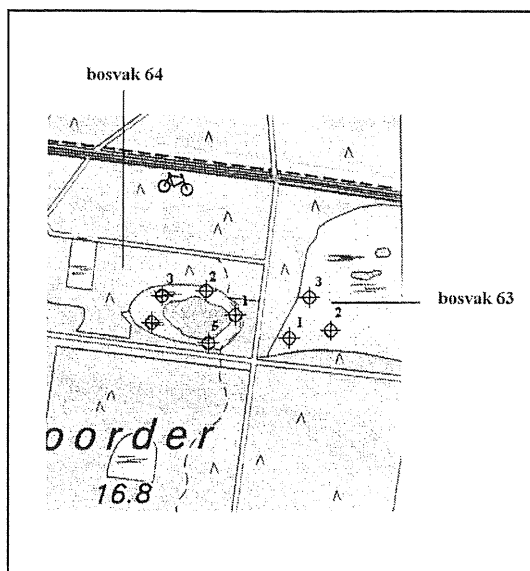
## 8 Grolloo

<b>Lokatie</b>	Grolloo, gemeente Grolloo
<b>Toponiem</b>	Boswachterij Grolloo, vak 63 en 64
<b>Kaartblad</b>	17E
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	archeologische verwachtingswaarde bepalen; conditie bodemprofiel en archeologische resten/vindplaatsen vaststellen
<b>Opdrachtgever</b>	Staatsbosbeheer
<b>Onderzoekers</b>	drs. B. Bijl, drs. M.J.L.Th. Niekus, drs. A. ter Wal
<b>Datum</b>	28 - 29 september en 2 november 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

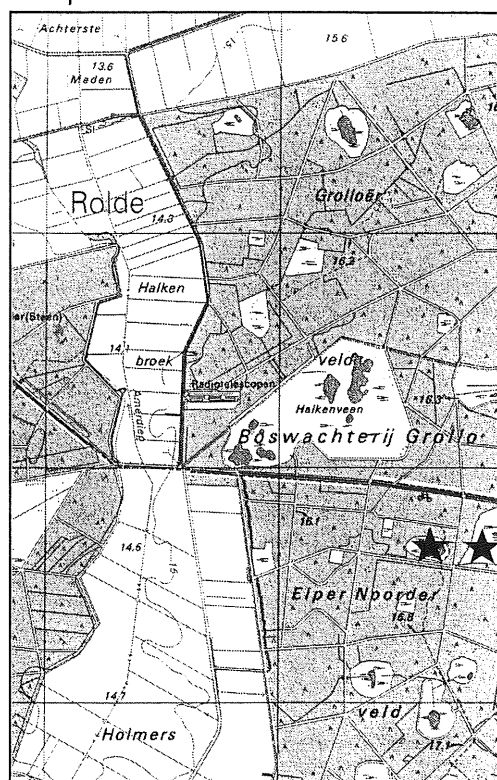
Voorafgaand aan het afplaggen van de bosvakken door Staatsbosbeheer, werd allereerst een visuele inspectie gehouden. De twee bosvakken waren zeer vochtig en beiden begroeid met graspollen. Het onderzoeksterrein in bosvak 63 ligt rondom een vennetje en in bosvak 64 tegen een vochtige laagte aan. De zichtbaarheid was nihil.

Tijdens de inspectie werden geen vondsten gedaan. Ook de directe omgeving van het te plaggen terrein leverde geen archeologische vondsten op. Op basis van de visuele inspectie was de archeologische verwachtingswaarde voor deze terreinen minimaal; op ongeveer 500 m afstand werd slechts een enkele vondst gemeld. Hoewel in eerste instantie werd geadviseerd dat een vervolgonderzoek niet noodzakelijk was, werd na overleg tussen ARC bv en Staatsbosbeheer toch besloten op beide terreinen een aantal boringen te plaatsen.

Het booronderzoek bracht geen archeologische resten aan het licht; er werd wel vastgesteld dat de bodemopbouw intact was. De conclusie van de AAI was dat het afplaggen weinig van de eventueel aanwezige archeologische resten zal verstoren.



De onderzoeksgebieden met boorpunten



De ligging van het onderzoeksgebied



## 9 Huis ter Heide/Norger Petgaten/Kolonievaart

<b>Lokatie</b>	Norg, gem. Noordenveld
<b>Toponiem</b>	Huis ter Heide/Norger Petgaten/Kolonievaart
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	12 C, 228.250/559.000
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	het komen tot een geologisch en archeologisch waardeoordeel voor dit deel van het leidingtracé Appelscha-Norg Zuid
<b>Opdrachtgever</b>	Nederlandse Aardolie Maatschappij
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. J.S. Krist
<b>Datum</b>	11 - 21 mei 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA



*De ligging van de onderzoeksgebieden*

Het terrein tussen de Kolonievaart, nabij Huis ter Heide, en het zuidoostelijke deel van de Norger Petgaten werd door middel van een viertal boorraaien van noord naar zuid onderzocht. Tevens werd hier een visuele inspectie uitgevoerd. De percelen gelegen tussen de Norger Petgaten en APS 1 werden eveneens aan een visuele inspectie onderworpen en ook daar werden enkele boringen gezet.

De chronostratigrafie van het sediment, dat in het onderzoeksgebied aanwezig is, bleek als volgt: lemig zand is als keileem afgezet tijdens de Saale IJstijd (er kan eventueel gesproken worden van een keizand, omdat er op sommige plaatsen veel leemuitspoeling heeft plaatsgevonden waardoor er een (licht lemig) zand met grote keien overbleef). Vervolgens is daarop zand afgezet, door smeltwaterstromingen als gevolg van het afsmelten van het ijs. Op enkele plaatsen is vervolgens zeer fijn zand afgezet wat kan duiden op eolische activiteit, waarschijnlijk ten tijde van het Weichselien. In de lagere delen van het onderzoeksgebied heeft veenvorming plaatsgevonden (ook rond de boringen F 500, ondanks het feit dat dit een hoog punt in het landschap is, waarschijnlijk opgehoogd tijdens het akkerbouwen. Hier is namelijk sprake van een *celtic field*, een akkercomplex uit de IJzertijd). In de lagere delen van het gebied werd tevens gyttja aangetroffen. Gyttja is een organogene afzetting, bestaande uit in water bezonken zeer kleine resten van planten (en vaak ook kleine dieren, waaronder schelpen van diatomeeën), dikwijls met wat klei en soms met kalk. De aanwezigheid van gyttja wijst op een stabiele situatie; hier is de grond dus niet verstoord. De verticaal aangetroffen oude wortelresten duiden op een niet verstoord sediment. Hier is dus absoluut geen sprake van diep ploegen.

Hoewel op een aantal plaatsen sprake was van verstoring van het sediment (door ploegen en eventueel door bioturbatie) is het onderzoeksgebied geologisch gezien een waardevol gebied. Ook uit archeologisch oogpunt is nagenoeg het gehele gebied, waarbinnen intensief werd geboord, waardevol. Oppervlaktevondsten en vondsten in de boringen toonden een bewoning aan gedurende het Mesolithicum. Het *celtic field* illustreert dat ook in latere periodes het gebied voor bewoning zeer geschikt moet zijn geweest.

Hoewel oppervlaktevondsten duiden op aantasting van het oorspronkelijke, oude bewoningsniveau toonde het booronderzoek een relatief ongestoorde ondergrond aan. Dit laatste wordt bevestigd door de in de boringen aangetroffen artefacten.

Binnen het door veenvorming gedomineerde terrein moet de mogelijkheid zeker niet uitgesloten worden dat er op de door het veen afgedekte zandkoppen sporen van prehistorische occupatie voorkomen. Met name voor het gebied ten noorden van en binnen het *celtic field* bestaat de mogelijkheid sporen aan te treffen die dieper ingegraven zijn dan het oorspronkelijke woonniveau. Gedacht moet worden aan ingegraven vuurplaatsen uit het Mesolithicum en paalgaten uit de IJzertijd.

Het archeologisch waardeoordeel luidt dan ook dat het onderzoeksgebied een gebied is waarbinnen het voorkomen van prehistorische bewoningssporen tot de reële mogelijkheden behoort. Een archeologische begeleiding gedurende de aanleg van de gasleiding wordt aanbevolen.

## 10 Ruinen, Hunnenkloosterberg

<b>Lokatie</b>	Ruinen, gem. Ruinen
<b>Toponiem</b>	Boswachterij Ruinen, Hunnenkloosterberg
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	17 C, 221.00/528.125
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	archeologische verwachtingswaarde bepalen; conditie bodemprofiel en archeologische resten/vindplaatsen vaststellen
<b>Opdrachtgever</b>	Staatsbosbeheer
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. M.J.L.Th. Niekus, drs. A. ter Wal
<b>Datum</b>	28 - 29 september en 6 - 8 oktober 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Voorafgaand aan het afplaggen van het terrein door Staatsbosbeheer, werd allereerst een visuele inspectie gehouden. In 1959 werd op dit terrein een laat-neolithisch vlakgraf met inhumatie, een standvoetbeker, stenen hamerbijl, vuurstenen bijl en een vuurstenen kling aangetroffen. In 1951 is op een aangrenzend perceel een laat-neolithische strijdhamer gevonden, eveneens in een kuil. Zeer waarschijnlijk gaat het ook hier om een vlakgraf (Waterbolk 1958).

Tijdens het uitvoeren van de visuele inspectie van het terrein bleek de archeologische zichtbaarheid ten gevolge van de begroeiing nihil te zijn. Tijdens de inspectie werden geen vondsten gedaan.

Om meer duidelijkheid te krijgen en een betere uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachtingswaarde van het terrein (de eerder gedane vondsten kunnen duiden op de aanwezigheid van meerdere archeologische resten) werd besloten een booronderzoek op het terrein uit te voeren. De boringen werden uitgevoerd met een edelmanboor, indien wenselijk aangevuld met een zandguts tot een diepte van maximaal 50 cm beneden het maaiveld. Rondom de verhoging van het Hunnenklooster bleek het bodemprofiel in goede staat te verkeren. In een van de boringen, aan de noordoostkant van het terrein, kwam op 27 cm diepte een stuk verbrande vuursteen met bewerkingssporen tevoorschijn.

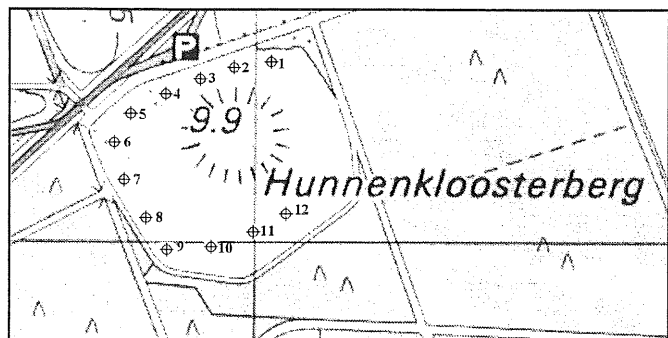
Een nauwkeuriger datering van dit artefact dan Laat-Paleolithicum/Bronstijd is niet mogelijk. In een andere boring aan dezelfde kant van het terrein bevonden zich twee stukken vuursteen waarvan niet geheel duidelijk is of ze door mensen zijn bewerkt. Het gaat om zogeheten incerto-facten (onzeker hoe ontstaan). Daarnaast werden op het zandpad aan de noordzijde van het terrein nog eens 5 stukken bewerkte vuursteen gevonden waaronder enkele afslagen en een klingfragment. Het terrein komt in aanmerking voor nader onderzoek in de vorm van begeleiding van het afplaggen dan wel inspectie nadien.

Literatuur:

Waterbolk, H.T. 1958. Neolithische vlakgraven in Drenthe: Hees (gem. Ruinen). *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 76, pp. 13-14.



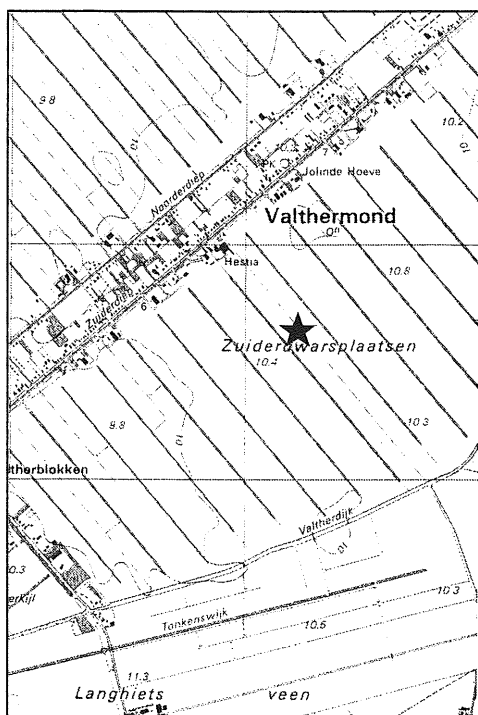
*De ligging van de onderzoeksgebieden*



*Het onderzoeksterrein met boorpunten*

## 11 Valtherbrug

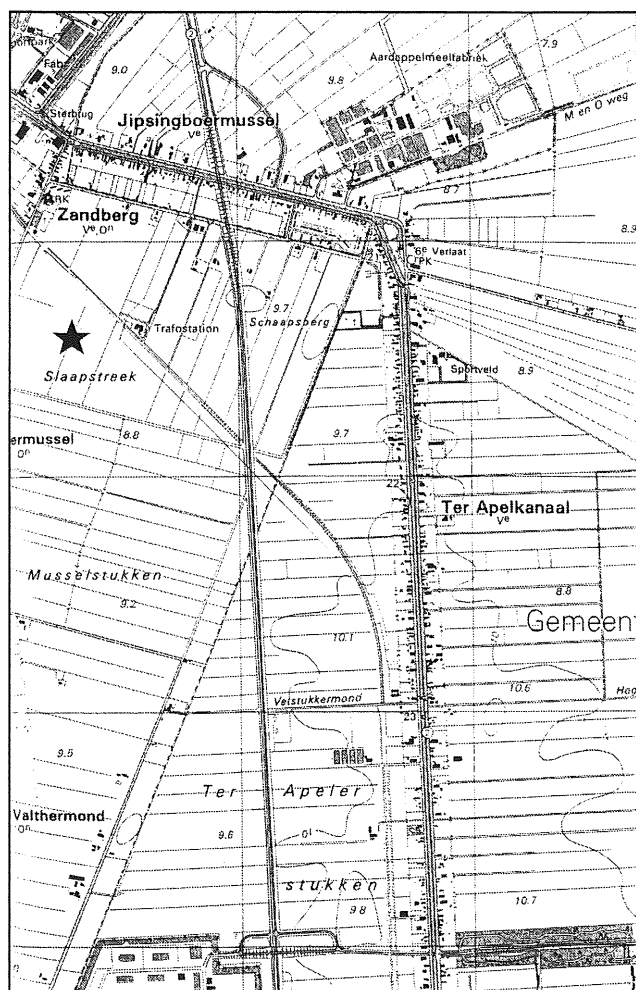
Lokatie	Valthe, gem. Borger-Odoorn
Toponiem	Valtherbrug
Kaartblad	17 F
Soort onderzoek	specialistenonderzoek
Doel onderzoek	beoordeling materiaal Valtherbrug van de opgravingen uit 1854 en 1892 t.b.v. datering (wiggle-matching)
Opdrachtgever	dr. W.A.B. van der Sanden, provinciaal archeoloog van Drenthe
Onderzoeker	mevr. dr. I. Stuijts
Datum	12 februari 1999
Verblijfplaats documentatie	Provinciaal Museum van Drenthe



Vindplaats hout 1854

Een aantal planken, aanwezig op het Provinciaal Museum in Assen, werd samen met drs. J.N. Lanting (GIA) bekeken om de geschiktheid voor datering te beoordelen. Er werd uiteindelijk een keuze gemaakt. Onder goedkeuring van drs. V. van Vlisteren (Provinciaal Museum van Drenthe), werden van twee planken stukken afgezaagd. Deze werden in Groningen enkele dagen later microscopisch onderzocht.

De gebruikte houtsoorten waren els en eik. De planken waren alle vrijwel 3 meter lang, 16 tot 30 cm breed en meestal tussen 3 en 5 cm dik. De planken waren gespleten en bewerkt, zodat de buitenzijde (spinhout bij eik) meestal afwezig was. Slechts bij drie exemplaren was een deel van het spinhout nog in de hoeken aanwezig. Twee van deze (beide els) werden uiteindelijk



Vindplaats hout 1892

gekozen voor nader onderzoek, namelijk 1854.2.Ia, en een plank van de opgraving van 1892, een tangentiaal gekloofde plank met een doorsnede van 25 cm. De meeste planken omvatten bijna de gehele doorsnede van de stam, wat betekent dat de meeste elzen een doorsnede van 25-30 cm zullen hebben gehad. Door bewerking na het kloven is het hart van het hout meestal verwijderd. De eiken waren radiaal gespleten stammen, wat aangeeft dat de oorspronkelijke diameter in ieder geval tweemaal de genoteerde breedte was. Dit betekent dat de eikenstammen een diameter hebben gehad van 50-60 cm. Deze bomen zullen van de droge zandgronden afkomstig zijn. De elzen waren waarschijnlijk afkomstig van broekbossen aan de randen van het veen.

De planken waren na de opgraving door insectenvraat aangetast. De vraatgangen zijn ten dele nog gevuld. De twee elzenfragmenten werden onder een stereo-microscop bekeken. Getracht werd de jaarringen te tellen en elke eenheid van tien jaarringen middels een gekleurde speld aan te geven.

De plank van de oudste opgraving is ongeveer 75 jaar oud. De groei is redelijk snel en regelmatig. Deze boom heeft daarom waarschijnlijk op een goede standplaats gestaan met constante groei-omstandigheden (vocht, vrijstaand etc.). Het materiaal is ernstig aangevreten. De plank van de opgraving uit 1892 is ongeveer 132 jaar oud, waarschijnlijk ouder. Meerdere perioden van zeer trage groei zijn hier aanwezig, waar jaarringen nauwelijks te tellen zijn. Deze perioden variëren tussen 10 en 30 jaar. Omdat bovendien verspreidporige houtsoorten zoals els wel eens enkele jaren groei overslaan, is 132 jaar een minimale tijd. De boom heeft gezien dit groeipatroon geen gunstige groei-omstandigheden gekend (variatie in vocht, in een dicht bestand etc.).

Oorspronkelijk zijn als houtsoorten voor de veenweg gemeld: eik, hazelaar en els. Deze determinaties moeten dus herzien worden (Van Zeist 1958).

#### Literatuur:

Zeist, W. van 1958. De Valtherburg. *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 76. pp. 21-49.

#### Bijlage: determinatie hout

nummer	species	max. br.	min. br.	max. dikte	min. dikte	conversie	deel stam	opmerkingen
1854.2.Ia	Alnus	21		3		secundair	half, met hart	knoesten
1854.2.I	Alnus	19		3,5	3	secundair	half, met hart	
1854.2.Ib	Alnus	19		3,5	3	secundair	half, tangentiaal	
1892.7.2	Alnus	16		3		primair	half, tangentiaal	buitenzijde stam, hol uitgedroogd
1892.7.2	Alnus	25		3,5	3	secundair	half, tangentiaal	buitenzijde stam aan een zijde
1892.7.2	Quercus	16		2,5		secundair	radiaal gespleten	gespleten
1892.7.2	Alnus	25	14,5	4,5		secundair	half, met hart	onregelmatige vorm
1892.7.2	Quercus	30		3		secundair	radiaal gespleten	plank
1892.7.2	Alnus	23		7		secundair	half, tangentiaal	met gaten voor pennen

1892.7.2	Quercus	17		3,5		secundair	radiaal gespleten	plank
1892.7.2	Alnus	28	24	5		secundair	half, tangentiaal	fors
1892.7.1	Quercus	23		4		secundair	radiaal gespleten	plank
1892.7.2	Quercus	22		5		secundair	radiaal gespleten	plank

## 12 Zuidlaren, Sprookjeshof

<b>Lokatie</b>	Zuidlaren, gem. Tynaarlo
<b>Toponiem</b>	Sprookjeshof
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	12E, 252.000/568.900
<b>Soort onderzoek</b>	AAO
<b>Doel onderzoek</b>	aanwezigheid van archeologische sporen/vondsten bepalen en adviseren inzake eventueel vervolgonderzoek
<b>Opdrachtgever</b>	Sprookjeshof
<b>Onderzoeker</b>	mevr. drs. M.J.M. de Wit
<b>Datum</b>	29 - 30 november 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Recreatiepark Sprookjeshof te Zuidlaren wordt uitgebreid. Ten westen van het recreatiepark wordt een nieuw pand gebouwd, waar bezoekers bij slecht weer terecht kunnen. Het terrein waar dit pand moet komen betreft een perceel akkerland waar onder de bouwvoor nog oud esdek (deels) aanwezig is. Aangezien essen archeologisch gezien doorgaans interessante gebieden zijn en uit de nabije omgeving een aantal archeologische vondsten bekend is (grafheuvels uit de Bronstijd en *celtic fields*), werd besloten een AAO uit te voeren op het uitbreidingsterrein.

Op het terrein werden drie korte noord-zuid sleuven aangelegd van 30 m lang en 4 m breed. In de proefsleuven zijn geen archeologische sporen waargenomen. De drie sleuven leverden enkel een aantal recente en natuurlijke sporen op. Ook werd tijdens de aanleg van de proefsleuven geen archeologisch materiaal aangetroffen. Uit de AAO op het uitbreidingsgebied van het Sprookjeshof is gebleken dat dit terrein geen archeologisch waardevolle sporen en/of materiaal bevat.



De ligging van het onderzoeksgebied

## OVERIJSSEL

### 13 Goor, landgoed Heeckeren

<b>Lokatie</b>	Goor, gem. Goor
<b>Toponiem</b>	Landgoed Heeckeren
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	34B, 237.110/472.820
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	vaststellen van eventuele archeologisch waardevolle lagen, vondsten en/of structuren
<b>Opdrachtgever</b>	S.A.B. adviseurs voor ruimtelijke ordening b.v.
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. J.B. de Voogd
<b>Datum</b>	21 en 22 september 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

Naar aanleiding van de geplande nieuwbouw van appartementen op dit voor de stad Goor van historisch belang zijnde terrein (de geschiedenis van het huis gaat zeker terug tot in de 14e eeuw), werd een booronderzoek uitgevoerd op het landgoed Heeckeren te Goor.

Alle boringen, inclusief boringen met een extra grote edelmanboor (boringen I 4, I5 ½ en IV 17), werden gezet op het terrein waar zich momenteel het zogenaamde koetshuis bevindt. Buiten dit terrein heeft, vanwege de aanwezige bomen, alleen een visuele inspectie plaats gevonden.

Er was geen historisch onderzoek door het ARC gedaan. Echter de cultuurhistorische waarde van het terrein is groot zoals beschreven in

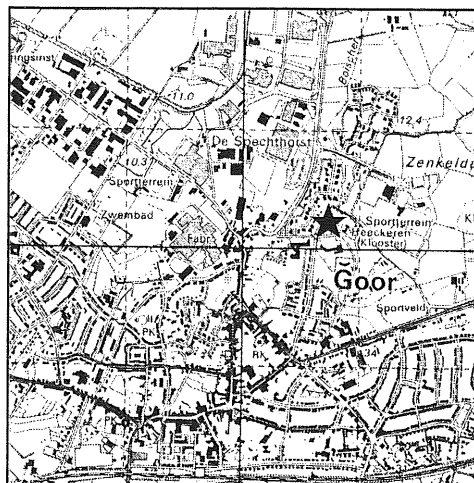
“De Havezaten in Twente en hun bewoners”

(Gevers en Mensema 1995). Tevens heeft in 1999 een onderzoek plaats gevonden naar de cultuurhistorische waarde van het terrein (Goudeau 1999). Ook is er een officiële archeologische melding bij het Archis, waarnemingsnummer 4828.

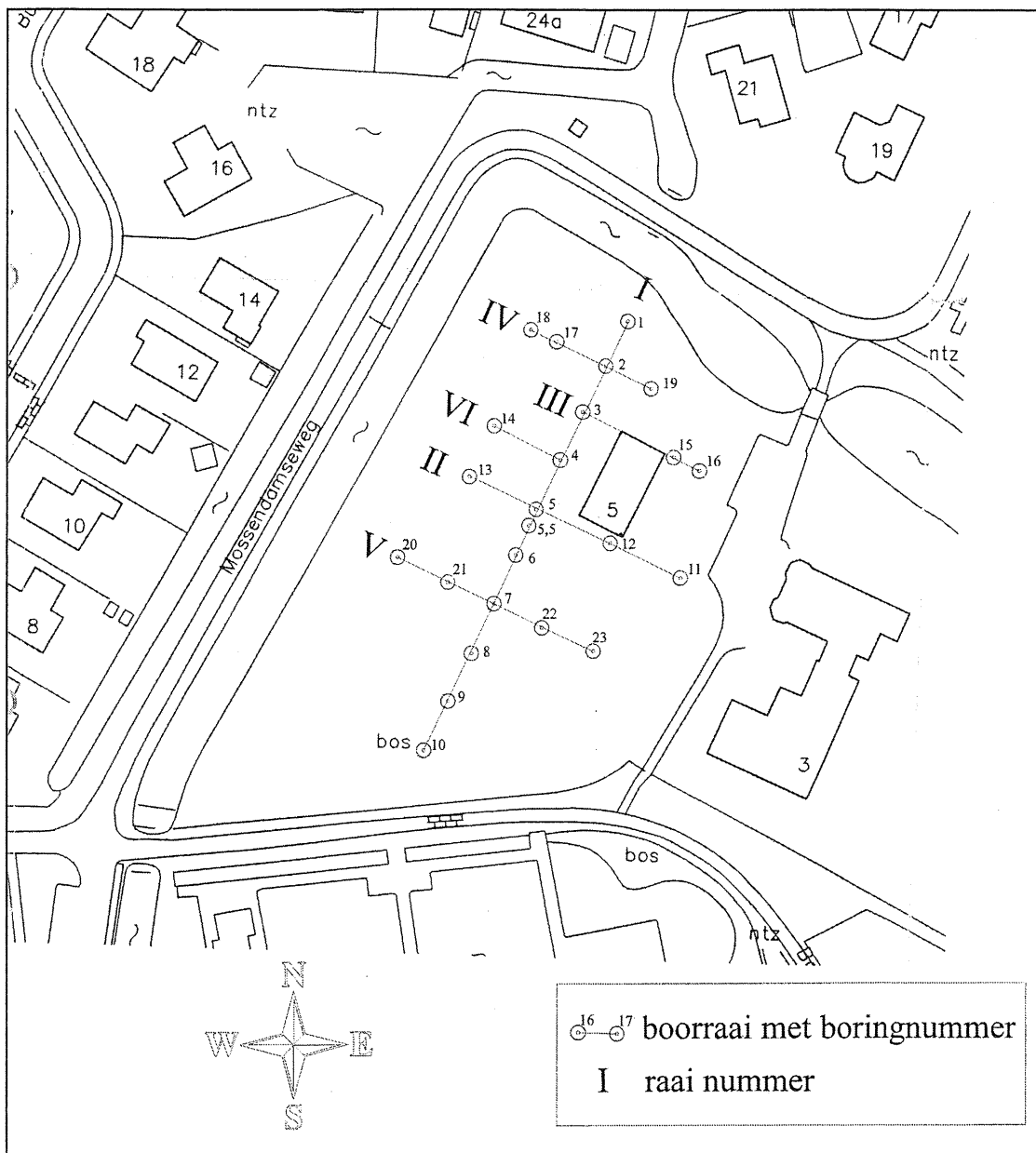
In het (micro-) reliëf van het terrein komt duidelijk een hooggelegen deel (rond het koetshuis) en een laag gelegen deel (aan de zuidkant van het posthuis) tot uiting. Het betreft hier een droog zandkopje in een lager en natter gelegen terrein.

Op het hoger gelegen deel van het terrein is sprake van zeer veel baksteenpuin, wat zeer wel kan duiden op de resten van een fundering en/of een ophoging met grond van elders. Aan de zuidkant van deze zandkop duidt het kleiige sediment op een (mogelijke) opvulling van een vroegere gracht die rond deze zandkop aanwezig was. In alle gevallen werd door de ondergrens van deze vulling heen geboord. Het aangetroffen materiaal is voornamelijk laatmiddeleeuws en postmiddeleeuws van ouderdom. Er is geen bewijs voor prehistorische bewoning ter plekke.

Indien ter plaatse tot nieuwbouw wordt overgegaan, verdient het de aanbeveling bouwbegeleidende archeologische observaties te plegen. Om eventueel aanwezige structuren in de ondergrond en de mogelijke grachtvulling te documenteren is het trekken van een proefsleuf van noordwest naar zuidoost over het terrein een goede optie.



*De ligging van het onderzoeksgebied*



Het onderzoeksgebied met boorpunten

Literatuur:

Gevers, A.J. en A.J. Mensema 1995. *De havezaten in Twente en hun bewoners*, Zwolle, pp. 307-319.

Goudeau, J.J.W. 1999. *Huis Hekeren, Lintelerweg 5 Goor; landschappelijke en monumentale waarden van het terrein*, Zwolle.



## GELDERLAND

### 14 Vragender es

<b>Lokatie</b>	Vragender, gem. Lichtenvoorde
<b>Toponiem</b>	Vragender es
<b>Kaartblad en coördinaten</b>	41W, 239.000/445.000
<b>Soort onderzoek</b>	AAI
<b>Doel onderzoek</b>	bodemgesteldheid en mate aanwezigheid archeologische sporen/artefacten bepalen
<b>Opdrachtgever</b>	Gemeente Lichtenvoorde
<b>Onderzoeker</b>	drs. B. Bijl, drs. J.S. Krist
<b>Datum</b>	31 mei - 2 juni 1999
<b>Verblijfplaats documentatie</b>	GIA

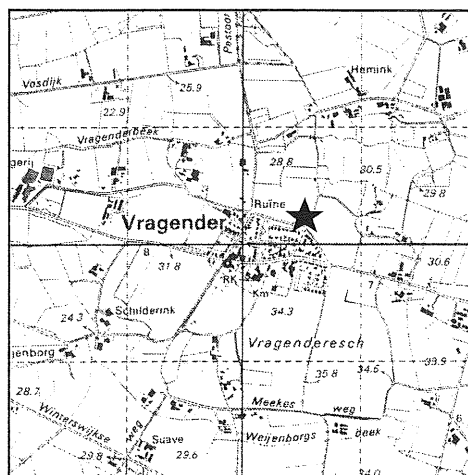
Het booronderzoek vond plaats op een 1,8 ha groot terrein, waarop de bouw van achttien woningen en een speeltuin is gepland. Met behulp van een edelmanboor werd het terrein systematisch om de 25 meter afgeboord. In totaal werden er 48 boringen gezet.

De ondergrond van de Vragender es bestaat uit een lemig zand (keileem tot keizand), waarop fluvio-periglaciale (smeltwater) zanden liggen. Vervolgens is er sprake van een esdek, dat overgaat in de huidige bouwvoor, gemiddeld 40 cm dik, in de laagste delen van het terrein vrijwel niet aanwezig. Behalve in het midden van het huidige voetbalveld, waar sprake is van enige verstoring van de grond, is de ondergrond van het gehele onderzochte terrein onverstoord. Het vinden van eventuele archeologica is hier wat betreft de bodemopbouw goed mogelijk. De prehistorische mens leefde voornamelijk op de (smeltwater-)zandafzettingen. Het esdek is op deze afzettingen, tijdens de

Middeleeuwen, ten behoeve van de landbouw opgebracht. Dit esdek vormt een afdekking van het prehistorische maaiveld. De grens tussen het esdek en het (smeltwater)zand, het contactvlak, is dus de meest waarschijnlijke plek waar overblijfselen van prehistorische bewoning te vinden zijn. Met behulp van de megaboor werd op zes plaatsen in het contactvlak geboord. Het sediment rond het contactvlak uit deze zes megaboringen werd vervolgens op een 4 mm zeef gezeefd, om eventuele artefacten terug te vinden.

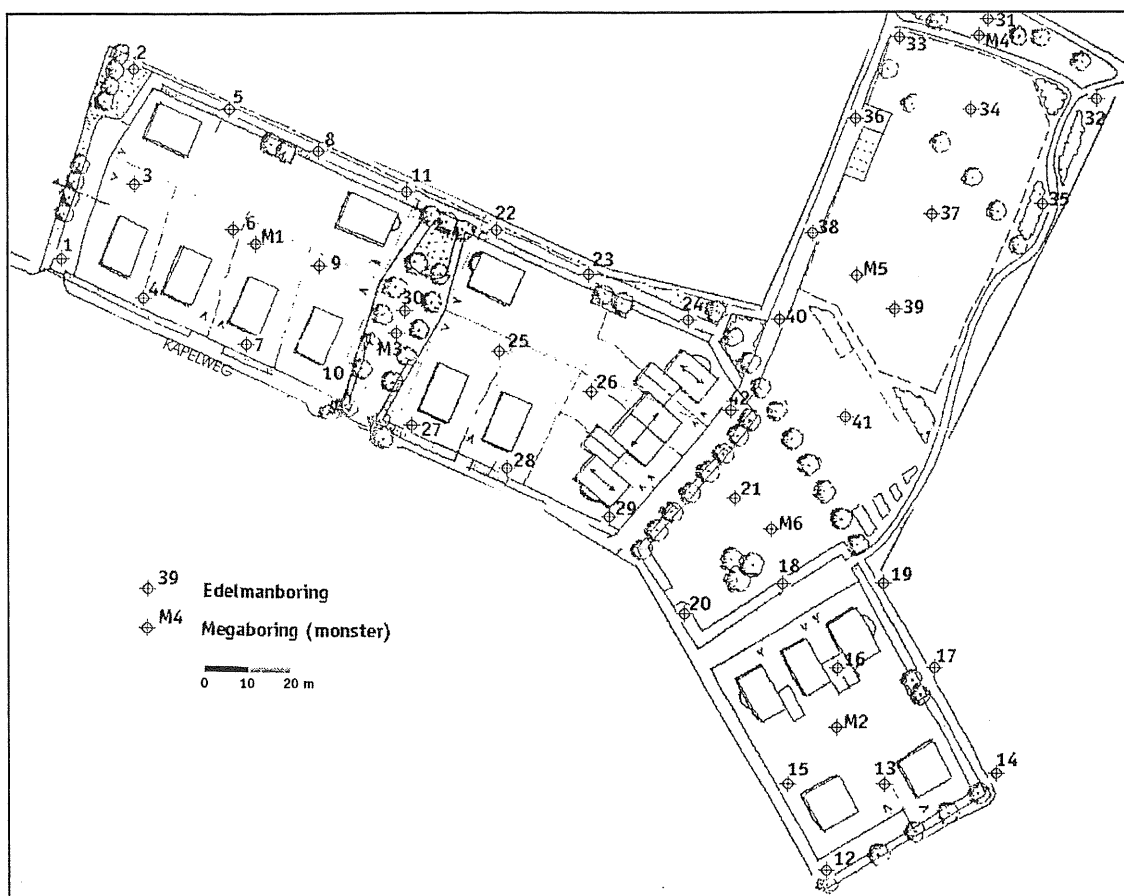
De vondsten gedaan aan het oppervlak van het onderzochte terrein bestaan uit potscherven van zeer recente datum. Het betreft fragmenten geglazuurd aardewerk. Eventueel aanwezig vondstmateriaal van prehistorische datum zal naar alle waarschijnlijkheid onder het aanwezige esdek liggen. Het esdek met een gemiddelde dikte van 40 cm beschermt het materiaal als een deken. In de boringen met de edelmanboor werden geen artefacten aangetroffen. Wel is de overgang van het esdek naar het (smeltwater-)zand, het contactvlak met eventuele sporen van bewoning, vastgesteld.

Uitsluitsel over prehistorische bewoning is verkregen door de zes boringen met de megaboor. Vijf boringen leverden vondstmateriaal op, namelijk fragmenten van handgevormd aardewerk, brokjes houtskool en enkele vuursteensplinters. De in de boringen aangetroffen fragmentjes



De ligging van het onderzoeksgebied

baksteen zijn vermoedelijk van recenter datum en zijn tijdens het boren vanuit het hoger gelegen sediment in het zeeafsediment terechtgekomen. De datering van het aardewerk is IJzertijd. De geringe afmetingen van het vuursteenmateriaal laat een nauwkeurige datering niet toe. Op nagenoeg het gehele terrein, uitgezonderd het huidige voetbalveldje en het lager gelegen gebied achter de tuintjes, zijn artefacten aangetroffen die duiden op een nederzettingsterrein op of in de naaste omgeving van het gebied. De combinatie van esdek met daaronder gelegen ongestoorde sedimenten en de archeologica uit de boringen wijst erop dat het hier gaat om een archeologisch uitermate interessant gebied. Het is wenselijk om door middel van een aantal korte en smalle proefsleufjes het terrein systematisch te onderzoeken om op deze wijze de omvang en mogelijke grondsporen te traceren.



Het onderzoeksgebied met boorpunten

## ARC-Publicaties

- 1 A. Ufkes, 1996. *Het archeologisch onderzoek van het "Blokhuys" te Stavoren, Gem. Nijefurd, Friesland.*
- 2 M. Essink & J. Schoneveld, 1997. *Een archeologische waarneming in het Oldenklooster, Kloosterburen (Gem. De Marne).*
- 3 A. Ufkes, 1997. *Archeologisch naonderzoek van het "Blokhuys" te Stavoren, Gem. Nijefurd, Friesland.*
- 4 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1997. *Een archeologisch onderzoek ten noorden van het kasteelterrein van Selwerd, Gem. Groningen.*
- 5 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1997. *Een archeologisch onderzoek op het kloosterterrein van Selwerd, Gem. Groningen.*
- 6 M.J.L.Th. Niekus & J. Schoneveld, 1997. *De mesolithische vindplaats S1 te Wildervanksterdallen, Gem. Stadskanaal, Groningen.*
- 7 M.J.L.Th. Niekus & J. Schoneveld, 1997. *De mesolithische vindplaats NP3 te Wildervanksterdallen, Gem. Stadskanaal, Groningen.*
- 8 Y. Dijkstra & J. Schoneveld, 1997. *Een booronderzoek te Norg, Gem. Roden-Norg, Drenthe.*
- 9 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1997. *Een archeologisch onderzoek in het tracé van de Afvalwaterleiding-Veendam bij Muntendam, Gem. Menterwolde, Groningen.*
- 10 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1997. *Archeologische waarnemingen tijdens een hydrologisch onderzoek op drie wierden: Fransum, Kenwerd en Beswerd, Prov. Groningen.*
- 11 J. Schoneveld, 1998. *De roes en roesmiddelen in het Oude Egypte. Een radio-reportage.*
- 12 M.J.L.Th. Niekus, 1998. *Een aanvullende archeologische inventarisatie (A.A.I.) in het landinrichtingsgebied Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën: Deelgebied Oude Veenkoloniën, Herverkavelingsblok III.*
- 13 M.J.L.Th. Niekus, 1998. *Een aanvullende archeologische inventarisatie (A.A.I.) in het landinrichtingsgebied Oost-Groningen en de Gronings-Drentse Veenkoloniën: Deelgebied Oude Veenkoloniën, Herverkavelingsblok IV.*
- 14 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een archeologisch onderzoek naar de fundamente van het westelijk schathuis van de borg Ewsum bij Middelstum, Gem. Loppersum, Groningen.*
- 15 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een boorcampagne op Wierhuizen, Gem. Appingedam, Groningen.*

- 16 M.J.L.Th. Niekus & A. Ufkes, 1998. *Archeologische inventarisatie in de "Kraanlanden" op de geplande uitbreiding van het golfterrein bij Gasselternijveen, Gem. Aa en Hunze, Drenthe.*
- 17 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een archeologisch onderzoek in het centrum van Sneek, Friesland.*
- 18 H. Buitenhuis, L. Bartosiewicz & A.M. Choyke, ed., 1998. *Archaeozoology of the Near East III, Proceedings of the third international symposium on the archaeozoology of southwestern Asia and adjacent areas.*
- 19 Y. Dijkstra, 1998. *Archeologisch onderzoek van middeleeuwse bewoningssporen bij AZC 'Fivelhör'n', Gem. Ten Boer, Groningen.*
- 20 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een archeologisch onderzoek naar het verdwenen dorp Houwingeham bij Nieuweschans, Prov. Groningen.*
- 21 A. Ufkes, 1998. *Een verkennend archeologisch onderzoek naar de locatie van de Ballerkuil bij Balloo, gem. Aa en Hunze, Drenthe.*
- 22 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een archeologisch onderzoek in de terpzool Berg Sion bij Dokkum, Gem. Dongeradeel, Friesland.*
- 23 A. Ufkes & J. Schoneveld, 1998. *Een booronderzoek op de Noordbargeres bij Emmen, Drenthe.*
- 24 K. Bosma, 1998. *Stavoren in de Volle Middeleeuwen. Een onderzoek naar Stavoren als handelsnederzetting in de 12de en 13de eeuw, met speciale aandacht voor de middeleeuwse keramiek.*
- 25 I.-L.M. Stuijts & G.J. de Roller, 1999. *Een palaeo-botanisch onderzoek bij Hempens-Teerns, Gem. Leeuwarden.*
- 26 M.J.M. de Wit, 1999. *Archeologisch onderzoek op de Noordbargeres te Emmen, gemeente Emmen. Met bijdragen van M. Essink, C. Koopstra & I. Stuijts.*
- 27 A. Ufkes, 1999. *Een archeologisch onderzoek aan de Eewal te Leeuwarden. Met bijdragen van H. Halıcı, G.J. de Roller & I. Stuijts.*
- 28 M.A. Huisman, B. Huizenga & S.J. Tuinstra, 1999. *Archeologisch onderzoek op de nieuwbouwlocatie Bollemanssteeg te Leeuwarden, Gemeente Leeuwarden. Met bijdragen van I. Stuijts, G.J. de Roller, A.M. Bakker & H. Halıcı.*
- 29 M.J.M. de Wit, 2000. *Romeinse bewoning in het tracé van de verlegde Frieslandweg te Emmen, Provincie Drenthe.*
- 30 W.B. Waldus, 2000. *Vergraven en Verdrongen. Het archeologische onderzoek van een overslibde nederzetting uit de Late IJzertijd en de Romeinse tijd bij de Vinex-locatie HEMPENS-TEERNS direct ten zuiden van Leeuwarden.*

- 31 J.S. Krist, 2000. *Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek in het tracé van de A50, Eindhoven-Oss, Locatie 5, object 18 – vindplaats Beugt, Veghel, Provincie Noord-Brabant.* Met een bijdrage van C. Tulp.
- 32 M. Mashkour, A.M. Choyke & H. Buitenhuis, ed., 2000. *Archaeozoology of the Near East IV, Proceedings of the fourth international symposium on the archaeozoology of southwestern Asia and adjacent areas.*
- 33 B. Bijl & S.J. Tuinstra, 2000. *Onderzoek naar het kerkerrein van St. Jansga te Akmarijp, Gemeente Skarsterlân, Provincie Fryslân.*
- 34 B. Bijl, 2000. *Een archeologische gebiedsverkenning (booronderzoek) in het plangebied "Buitenvaart II" te Hoogeveen, Provincie Drenthe.*
- 35 M.J.M. de Wit, 2000. *Aanvullende Archeologische Inventarisaties en Onderzoeken in 1999: Groningen, Dronrijp, Ferwert, Sneek, Drouwen, Dwingeloo, Grolloo, Norg, Ruinen, Valthe, Zuidlaren, Goor en Vragender.*
- 36 M.J.M. de Wit, 2000. *Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek naar het Huis te Peize, Gemeente Noordenveld.*
- 37 C.G. Koopstra, 2000. *Archeologisch onderzoek op het NAM-tracé Munnekezijl-Saaksum te Aalsum, gemeente Zuidhorn.* Met bijdragen van H. Halıcı en G.J. de Roller.
- 38 G.J. de Roller, 2000. *Een onderzoek naar een middeleeuws knuppelpad bij de Dwinger te Stavoren, Gemeente Nijefurd, Provincie Fryslân.*
- 39 C.G. Koopstra, R.T.J. Cappers, H. Halıcı, M.J.L.Th. Niekus, & R.M. Palfenier-Vegter, 2000. *Een Aanvullend Archeologisch Onderzoek op het Oldehoofsterkerkhof te Leeuwarden, Provincie Fryslân.* Met een bijdrage van J.L. van Beek.

## COLOFON

Titel: Aanvullende Archeologische Inventarisaties en Onderzoeken in 1999: Groningen, Dronrijp, Ferwert, Sneek, Drouwen, Dwingeloo, Grolloo, Norg, Ruinen, Valthe, Zuidlaren, Goor en Vragender.

Tekst: M.J.M. de Wit

Productie: S.J. Tuinstra

ARC-Publicaties 35

Redactie: J. Schoneveld

Groningen 2000